

 dereta

Nagrada
MIROSLAV DERETA

Urednik
Zoran Bognar

Žiri u sastavu:
Zoran Bognar, Jasmina Ahmetagić
i Petar V. Arbutina
na sedamnaestom *Deretinom* konkursu
za neobjavljeni roman
dodelio je ovoj knjizi Nagradu
„Miroslav Dereta“
za 2022. godinu

Uz podršku
Gradske opštine Čukarica

Copyright © ovog izdanja *Dereta*, 2022

Sonja Ražnatović

**MORBUS
MUNDI**

Beograd
2022
DERETA

Morbus mundi (Conversus in arbore)

Otac je otišao najvrelijeg mogućeg leta. Mozak je ključao u glavi, a ja sam se smrzavala u kapeli dok su se ljudi, u beskonačnom redu, smenjivali pred nama i pružali mi oznojene ruke, u boljem scenariju, ili, u znatno lošijem i, nažalost, češćem, svoja lepljiva lica, na ravnodušan poljubac. Golemo iskušenje za sve nas koji, kako kažu oni što svakoj pojavi, po svaku cenu, moraju da nadenu ime, imamo „poremećaj socijalne interakcije“. Gluposti. Nije to nikakav poremećaj. Samo ne shvatam ljude nespособne da osećanja pokažu bez dodira.

Neverovatno je koliko mi se nevažnih detalja iz tog perioda ugraviralo u pamćenje, protivno volji i nameri. A sve što, zapravo, želim zauvek da pamtim, jesu naše glave nadvijene iznad *Politike*, na čijim krupnim slovima me je otac naučio da čitam. Ipak, u memoriji ostade zabeležena i hladnoća

mermerne klupe u kapeli. Težak miris turskog ljljana iz buketa koji su okruživali odar. I latinskog naziva se sećam. *Lilium martagon*. I taksonomske hijerarhije. Melodije „Podmoskovske večeri“, iako, otkad je otišao, ne mogu da je smislim. Tatina rođaka Desa, koja se preznojava na julskoj vrelini i maramicom, teško uzdišući, briše orošeno čelo, dok vazduh nervozno titra iznad vrelog betona, praćen nesnosnom pesmom zrikavaca, ili kako li se već zove onaj iritantan zvuk koji proizvode i koji svojom učestalošću pokazuje da je temperatura vazduha prevalila četrdeset u hladu. Platani koji, uprkos širini svojih bogatih, prastarih krošnj, nisu uspevali da obezbede zaklon od razornog toplotnog talasa. Samo bi mi još falilo da mi se Desa izvrne ovde, odlično se sećam da sam pomislila, prethodne godine je imala infarkt i ugrađeni su joj stentovi, a mi tek za jedan sat krećemo. Izdrži, Deso, još malo, ljubim te. Kola koja čekaju pored kapele da se porodica i prijatelji oproste od pokojnika, pa da ga prebace do grobljanske parcele. Nepoznata žena koja je sedela na onoj klupi, te mi je, pretpostavljam, ipak bila neki rod, ili mojoj porodici na neki drugi način bliska. Mobilni telefon koji joj je, usred one svečane tišine, zazvonio ubitačno glasno. Incident nezamisliv na bilo kojoj tački ove raspale planete, a kamoli na ovoj, u kojoj narod jedino kult smrti bezuslovno i bezrezervno poštuje. A onda je ta spodoba,

s evidentnim viškom kilograma i muških hormona i jednako vidljivim manjkom manira i empatije, bez imalo ustručavanja odgovorila na poziv i na sav glas nekom počela da priča kako je Radmila došla iz Švajcarske na godišnji odmor, pa će po podne svratiti s njom na kafu. Sećam se i kako sam upitno pogledala familiju, a oni svi slegnuli ramenima, osim tetke, koja je postiđeno promrsila da je u pitanju njena komšinica i nevoljno joj se pridružila, što je ova, očigledno, jedva dočekala i zasula je pričom. A za jedan sat ćemo tatu predati zemlji.

– Znaš, pre petnaest minuta, dok si prala ruke, dolazila je Vera Pejić – neumoljivo je mlela komšinica. – Rekla je da ti prenesem da je bila.

Super, mislim u sebi, u protivnom bismo Pejićki odmah zviznuli neopravdani. I tačno tu, upravo u tom trenutku ustajalog vremena, osetih kratk, ali snažan i zlokoban ubod u želucu, i beše mi jasno da će mi od tog trenutka sve u životu, za ko zna koliko godina unapred, krenuti strmoglavom.

Uvek mi je bilo teško da pričam o svojim tuga-ma. Ne znam zbog čega je to tako. Nije da sam u detinjstvu bila zlostavljana ili tako nešto, prosto nikad nisam osećala olakšanje prilikom deljenja bolnih iskustava. Deset godina je prošlo od tatinog odlaska, a ja tu finu veštinu samorasterećenja nisam stekla. Bol je definitivno, zaključujem, nedeljivo i neprenosivo iskustvo. Isti sam samotnjak i danas, kad me je i majka napustila, najhladnije

zamislive zime. Beskonačno sam joj se, plačući i, naravno, cvokoćući zubima u onoj istoj kapeli, što na nervnoj bazi, što od hladnoće udružene s vlagom od teške ledene kiše koja je rešila da se baš udobno smesti u mojim kostima, zahvaljivala što je više puta naglasila da želi da je isprati isključivo najuža porodica. Eto, to ću, na kraju, da pamtim. Tu zahvalnost. I zavist i ljubomoru na sve kojima su roditelji živi. Biće da je i to neki poremećaj. Jer, pretpostavljam, ne bi trebalo da to osećam. Mislim, zavist i ljubomoru, ne zahvalnost. I tako... Veći deo vremena sam dobro, živim, dišem, pulsiram. Radim. Sve je u redu dok god uspevam da podalje od svog sećanja zadržim onu čak i u mom sparušenom mozgu još živu sliku sebe male, brbljive, dosadne, nesmirene, s plavim kikicama, kako, s rukom u njenoj ruci, u hodu poskakujem dok me vodi teta Anđi koja će da mi sašije kaputić, a ima i fascinantnu mašinu za pletenje. I bezbroj zanimljivih šnajderskih drangulija, modnih časopisa sa šnitovima i uputstvima za krojenje, krojačkih kreda, šarenih ostataka štofova i kojekakvih drugih krpica, koje mi je davala da pravim haljinice za lutke. Silazimo, ona pažljivo, elegantno, prednjim delom stopala, a ja nemarno, trapavo, čitavim stopalom, do centra, prečicom kroz idiličnu obližnju park-šumu, kasnije pretvorenu u botaničku baštu. E, tu pucam nepogrešivo. Magljenje očiju i osećaj štipanja u nosu rasterujem

beslovesno pevajući u sebi melodiju bez ritma, rečima bez smisla i značenja. Samo da prođe, samo da prođe, samo da prođe. Mama.

Srećna sam što ne može da me vidi. Sekirala bi se bez potrebe, te bleđa si, te popij nekad uvin čaj, te što ideš tako kasno na spavanje. I doteraj se malo, pobogu. Srećna sam i što ne može da čuje kako se Laki i ja neprestano glođemo. Jer, ovo je sad već ozbiljno. Nisu to više one banalne čarke oko gluposti, sad smo baš počeli da se ujedamo. Namerno grubo. Maliciozno. Nastojimo da nateramo ono drugo da odsvira kraj. Ne pokušavam da umanjim svoj deo krivice. Svesna sam da umem da budem naporna, ali ovo što sada radim čak je i za moje standarde preterano. Sve češće hvatam sebe kako silno želim da mu kažem nešto ružno, podlo, ponižavajuće. Nešto što će naterati svaki mišić na njegovom sada tako odbojnom licu da uznemireno zaigra. Ne prepoznajem se u svom odrazu u ogledalu, ni u odjeku svoga glasa. Ovo nisam ja. Ali više ne umem da prestanem.

Maša vrlo dobro zna, uostalom, bezbroj puta sam joj to i rekao, da ne volim kesten. Ne shvatam kako neko uopšte može da voli to bezlično, beskarakterno voće, koje tek nakon dodatka gomi-le šećera i ruma dobije kakav-takav ukus. Fuj. A ipak, eto ispred mene, na pompezno dekorisanom stolu, rođendanske torte od kestena, gizdave i gledne, pretpostavljam meni u inat. Na njoj dve svećice

u obliku broja pet, da slučajno ne izgubim iz vida koliko sam omatorio. Kao da je ona, sa svoje pedeset dve, mnogo mlađa. Odlučujem da pređem preko očigledne provokacije. Uostalom, naći ću ja već načina da joj uzvratim stostruko. Hvala Bogu, ne radim, pa imam sve vreme ovog sveta da smislim. Mada neki misle da bi bilo bolje da razmišljam o tome kako da se zaposlim. Znam, dosadan sam i džangrizav, ali što baš od kestena? Pa baš zato što ga ne voliš, idiote! – konačno se dosetih. Stvarno sam mator, dođavola. Odavno sam proslavio onaj rođendan nakon kojeg ti sve u životu ide samo nizbrdo, što potvrđuje i gubitak kose, gustine kostiju, životne energije, libida, u mom slučaju i posla, a slabljenje vezivnog i gomilanje masnog tkiva da i ne spominjem. Maša kaže da sam postao svilen i osetljiv kao koren orhideje. Nisam joj rekao, da ne bi likovala, ali na sve muke mi se nazidao i problem o kojem se plašim i da mislim. Idem na pišanje po sto puta dnevno. Još nije ništa primetila, delom zbog toga što je za mene boli uvo, a delom zato što česte odlaske u kupatilo pravdam svojim nadaleko čuvenim patološkim pranjem ruku, jer se, u maniru najcrnjeg hipohondra, panično plašim virusa, mikroba i svega što puzi, mili i gamiže. Noću nema pojma da ustajem, jer su nam sobe međusobno prilično udaljene, deli ih širok hodnik, a njena vrata su uvek čvrsto zatvorena. Pretpostavljam da je u pitanju upala mokraćnih kanala, jer

ponekad imam i bolove tokom mokrenja, ali, opet, trebalo bi to proveriti kod nekog kompetentnijeg od veb-stranice „Vaš internet lekar“. Plašim se i da zakažem pregled, a kamoli da odem. Šta ako bude kancer? Čitao sam da bi problem mogla biti i upala prostate: „akutna, brzog nastanka i veoma izraženih simptoma, ili hronična, kada se tegobe razvijaju polako i traju dugo“. U pitanju bi moglo biti i dobroćudno uvećanje prostate (BPH – *benign prostatic hyperplasia*, engl.), koje nastaje kao „posledica uvećanja dela prostate zvanog 'prelazna zona', čime ostali delovi prostate bivaju potisnuti ka periferiji – ka kapsuli prostate, a mokraćna cev stisnuta. Zna se da je proces vezan za starenje, tako da u osmoj deceniji života više od devedeset odsto muškaraca ima BPH“. Čoveče. A opet, može biti i kancer. „Jedno od najčešćih malignih oboljenja muškaraca, na prvom ili drugom mestu po učestalosti u odnosu na sve maligne tumore, kod muškaraca posle 50. godine života. Sa starošću, rizik od obolevanja je sve veći.“

– Šta da ti kažem, ovo su životne situacije zbog kojih se čovek ženi – rezignirano mi reče pre nekih mesec dana Raša, moj kum, malo pošto smo analizirali jednu od mojih i Mašinih bezbrojnih svađa. – Da ne ideš sam lekaru i da ne čekaš sam rezultate nalaza. Da neko očajava s tobom ako su loši. Da te neko vozi na hemoterapiju i sedi tamo pored tebe dok citostatici pokušavaju

da unište maligne ćelije preostale nakon operacije. Pod uslovom, naravno, da je tumor operabilan. Razumeš, to je svrha braka. Da imaš nekoga da te neguje u bolesti. Da ne krepaš sam, da ti komšije ne razvaljuju vrata kad im karakterističan smrad i tužno pseće zavijanje koji dopiru iz pravca tvog stana ponude verovatni odgovor na čuđenje što te danima ne viđaju kako šetaš Barnija.

– Ja se nisam zbog toga oženio. Ja sam Mašu stvarno...

– Ne seri, naravno da si se zbog toga oženio, svi smo.

– Neću da Maša ide sa mnom kod lekara. Odavno mi nemamo taj odnos.

– Ne lupetaj, neće te Maša napustiti u nevolji, koliko god da ste se udaljili. I zamrzeli. Oduvek me je nervirala, otkad se pojavila, ti nisi isti čovek, to sam ti sto puta rekô, ali znam na šta je ona spremna, a na šta nije.

– Sad mi žao što nemamo dece.

Često se poslednjih godina, dakle, nezavisno od ovog s pišanjem, zapitam da li bismo Maša i ja bili funkcionalniji par da smo dobili dete. Znam neke koji su tako probali da spasu brak u raspadanju. Mada, iskreno, mislim da mi to ne bismo umeli. Dete da podignemo, hoću da kažem. Mi ne umeemo ni konstruktivno da se posvađamo, što vele psiholozi i bračni terapeuti, a kamoli da obavimo neki ozbiljniji i zahtevniji zadatak. Mi redovno,

vrišteći, besneći i međusobno se vređajući bez milosti i ikakvog obzira, izgubimo iz vida poentu, a najčešće čak i razlog svađe. I naravno, nikad ništa ne rešimo. Jer nam, izgleda, i nije cilj da bilo šta rešimo, već samo da ono drugo što dublje i teže povredimo. Tako na kraju samo još ljući i pakosniji odemo svako u svoju sobu, da vidamo rane i pravimo strategiju za narednu rundu. Ma jok, ne bismo mi mogli da brinemo o detetu. Da budem sasvim iskren, ni u sebi, a u Maši, čini mi se, još manje (mada nije isključeno da ovo iz mene ponovo progovara moja maliciozna i sad već neizlečivo svađalačka verzija), nisam prepoznao istinsku želju za detetom, a očigledno za to postoji i dobar razlog. Mama kaže da sam previše sujetan i samoživ da bih mogao da prihvatim da detetu prepustim plesni podijum. Mašu ne komentariše, svesna je da je ja dovoljno kinjim za oboje.

– Pogledaj koliko ti se prašine naslagalo po parketu i nameštaju! Vidi na šta ti liči kuhinjski lavabo! Ni u mašinu za sudove nisi bila u stanju da potrpaš sve ove tanjire i čaše! A kome si ostavila onu paučinu u trpezariji? Kad si zadnji put uzela usisivač u ruke? I po njemu se, tamo u plakaru, nahvatala paučina! Imaš li pojma šta onako zverški smrdi iz korpe za veš u kupatilu? – Jedva sam dočekao da je „načnem“ psihološkom sicilijanskom odbranom čim se tog dana vratila s posla. Namerno sam tada startovao, jer je bila umorna

i, moram priznati, neispavana. Znam da je sinoć radila do kasno, prisluškivao sam dok je u dnevnoj sobi, sedeći za laptopom, telefonirala kolegama i konsultovala se u vezi s nekim izveštajima. Da, namerno sam to tada uradio. I da, prisluškivao sam. Redovno to radim. Naravno da me je sramota, ali krivicu ne osećam, znam da i ona mene prisluškuje, odalo ju je nekoliko napada u kojima je upotrebila argumente koje je mogla jedino tako prikupiti. A i sad ima te opreme za praćenje i presretanje elektronskih komunikacija koliko voliš. Ko zna šta ta sve koristi da mi naudi. Ko zna koliko mi je tog čuda instalirala u telefon a da nisam pojma imao, jer sam tek nedavno počeo, upravo zbog te bojazni, da nosim mobilni sa sobom gde god da odem, mada, bojim se, prekasno...

– Ja sam ti već rekla da je moja misija čistačice, kuvarice i, uopšte, besplatne radne snage, u ovom stanu završena. Od sada ćeš, što sam ti takođe rekla, i ti obavljati kućne poslove, ili ćeš platiti nekom da počisti. Tvoj je red, ja ću sledeće sedmice. A šta smrdi iz korpe za veš ti najbolje znaš. Ja tamo i ne zalazim. Nisi primetio, ali koristim isključivo malo kupatilo, tuš-kabina mi je dovoljna – odgovorila je, bez ikakvih emocija. Dobro se pripremila, nema šta. U mislima sam joj nevoljno aplaudirao. Istina, primetio sam da već izvesno vreme u kupatilu nema njenih krema, losiona za telo,

gelova za tuširanje i kojekakvih micelarnih tečnosti za đavo će ga znati šta.

– Pitam se samo kako bi dete odgajala, tako aljkava i nemarna – zajedljivo ubodoh, iz čistog očaja, dok je skupljala novine sa stola. Leđima okrenuta, Maša naglo zastade u pokretu. Čak su i ptice, mogao bih se zakleti, onako šćućurene u krošnjama javora u drvoredu ispred zgrade, u trenu obustavile svoj kakofoničan glasni cvrkut. Stajala je tako desetak sekundi, a onda bez reči izašla iz sobe. Osećao sam se kao govno. Nemoćno. Po prvi put mi sopstvena podlost i niskost u borbi s njom nisu prčinile zadovoljstvo. Opet je pobedila. Ptice su, kao po komandi, nastavile svoju živahnu diskusiju. Kad sam, nešto kasnije, ušao u kuhinju da skuvam kafu, video sam da mi je na radnoj površini ostavila tanjir s nekoliko komada pite od jabuka, moje omiljene, umotanih u foliju. Setih se da je sinoć pravila, ali sam otišao na spavanje pre nego što se ohladila. Pored tanjira sam zatekao i zdelicu vanilin-šećera pomešanog s cimetom. Jer ja volim sam da doziram kad sipam odozgo. Dotukla me je bez milosti. Eto čega će se ona sve dosetiti, samo da mi nabije grižu savesti, besno pomislih dok sam, u transu sklopljenih očiju, halapljivo trpao u usta parče po parče, dok na tanjiru nije ostalo samo par zrnaca vanilin-šećera. Uh. Religijsko iskustvo, moglo bi se reći.

Sonja Ražnatović
MORBUS MUNDI

Za izdavača
Dijana Dereta

Lektura i korektura
Nevena Živić

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-461-7

Tiraž
1000 primeraka

Beograd, 2022.

Izdavač / Štampa / Plasman: **DERETA doo**, Vladimira Rolovića 94a,
11030 Beograd, tel./faks: 011.23.99.077; 23.99.078, **www.dereta.rs**

KNJIŽARA DERETA, Knez Mihailova 46, Beograd, tel.: 011.26.27.934, 30.33.503

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-31

РАЖНАТОВИЋ, Соња, 1969–

Morbus mundi / Sonja Ražnatović. – 1. Deretino izd. – Beograd :
Dereta, 2022 (Beograd : Dereta). – 91 str. ; 21 cm

Tiraž 1.000. – Nagrada „Miroslav Dereta“ za 2022. --> prelim. str.

ISBN 978-86-6457-461-7

COBISS.SR-ID 78333961